

TA'LIM TIZIMINI MULTIMEDIA DASTURLARI ORQALI TASHKIL ETISH

Mamadova Intizor Eminjon qizi

*O'zbekiston – Finlandiya Pedagogika institute Matematika va Informatika
yo'nalish talabasi.*

Berdiyeva Gulhayo Sabir qizi

*O'zbekiston – Finlandiya Pedagogika institute Matematika va Informatika
yo'nalish talabasi.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi kunda jadal rivojlanayotgan ommaviy axborot vositalaridan ta'lim sohasida to'g'ri foydalanish hamda ta'lim tizimini multimedia dasturlari orqali tashkil etishning ahamiyati va afzalliklari tahlil qilinadi. Zamonaviy o'qitish tizimida interfaol vositalardan foydalanish ta'lim oluvchilarning mavzularni o'zlashtirish samaradorligini oshirishi, ularning mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qay darajada yordam berishi. Maqolada multimedia texnologiyalarining ta'lim jarayoniga ta'siri hamda ulardan qanday va to'g'ri foydalanish usullari yoritilgan. Shu bilan birga elektron o'quv resurslari, ta'lim platformalari va visual vositalarning o'quvchilarning bilish faoliyatiga ta'siri o'rganilib ularning amaliy qo'llanilishi bo'yicha amaliy tavsiyalar yoritilgan.

Kalit so'zlar: elektron ta'lim, multimedia, moslashuvchanlik, tezkor baholash

Kirish.

Bugungi kunda olib borilayotgan ta'lim tizimidagi barcha islohotlarning bosh tamoyili ta'lim tizimini yanada yaxshilash, kelajakda jamiyat takomillashuvi uchun o'z hissasini qo'shuvchi mukammal bilimli hamda zamonaviy texnologiyalardan to'g'ri foydalana oladigan kadrlarni tayyorlashdan iboratdir. Ushbu yo'lda butun dunyoda jadal rivojlanayotgan ommaviy axborot vositalari

hamda multimediya dasturlarining ahamiyati juda ham ulkan hisoblanadi. Zamonaviy pedagogika-- ijtimoiy hayot jabhalarida faoliyat ko'rsatayotgan shaxslarni bozor iqtisodiyoti sharoitida raqobatga bardosh bera oladigan, yuksak ongli, rivojlangan kasbiy kompetensiyalarga ega, mustaqil fikrlovchi, komil inson etib tarbiyalashdek muhim masalalarni hal qilishi lozim. Bugungi kunda multimedia so'zi kundalik ilmiy iqtisodiy faoliyatimizda ko'p ishlatilmoqda. Ta'limda multimedia texnologiyalarini qanday qo'llashni o'rganishimiz uchun dast avval "Multimedia nima o'zi" degan savolga javob beraylik

Multimedia-(lotincha"ko'p va vositachi bo'lmoq" bu informatikaning dasturiy va texnikaviy vositalari asosida audio , video matn grafika va animatsiya effektlari asosida o'quv materiallarini o'quvchilarga yetkazib berishning mujassamlangan holdagi ko'rinishidir.

Multimedia bugungi kunda juda rivojlanayotgan zamonaviy axborot texnologiyalaridan bo'lib, u quyidagi an'anaviy axborot turlarini: matn, jadval, turli xil bezaklar hamda orginal axborot turlarini: nutq, musiqa, telekadrlar, videofilmlardan parchalar lavhalar, animatsiya ko'rinishdagi ahborotni o'z ichiga oladi. Multimedia vositalari bilan o'qitishning afzalliklari: berilgan materiallarni chuqurroq va mukammalroq o'zlashtirish imkoni bor, ta'lim olishning yangi sohalari bilan yaqindan aloqa qilish ishtiyoqi yanada ortadi, ta'lim olish vaqtining qisqarishi natijasida, vaqtni tejash imkoniyatiga erishish hamda olingan bilimlar kishi xotirasida uzoq muddat saqlanib, kerak bo'lganda amaliyotda qo'llash imkoniyatiga erishiladi. Ta'limiy ma'lumot taqdim etishning an'anaviy shakli— matn va static grafika ko'p asrlik tarixga ega bo'lsa, multimediyadan foydalanish tajribasi yillar bilan o'lchanadi. Illustratsiya, jadval va chizmalar mavjud bo'lgan animatsiya elementlari va ovoz jo'rligida taqdim etilayotgan chiroyli bezalgan multumediali ilova o'rganilayotgan materialni qabul qilishni osonlashtiradi, tushunish va eslab qolishga yordam beradi, ta'lim oluvchining bilim olishga

bo'lgan faolligini oshirib, predmetlar haqida aniqroq va to'laroq tushunchaga ega bo'lishini ta'minlaydi. Multimedia orqali dars o'tish darsning samaradorligini oshirishi mumkin. Multimedia vositalari, masalan, video, audio, grafikalar, animatsiyalar va interaktiv elementlar, o'quvchilarning diqqatini jalb qilish va o'qish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilishda yordam beradi. Multimedia darslari orqali o'quvchilar nafaqat matnlarni o'qishadi, balki videolar, audio yozuvlar, tasvirlar va animatsiyalar yordamida ham ma'lumotni qabul qilishadi. Bu esa turli sezgi organlari orqali ma'lumotni qabul qilishni kuchaytiradi, o'quvchilarning ma'lumotni yaxshiroq anglashiga yordam beradi hamda multimedia ta'limning samaradorligini oshiradi.

Ma'lumki 2019-yilda tarqalgan COVID-19 pandemiyasi butunjahon ta'lim ta'lim jarayoniga aloqador bo'lgan barchani ijtimoy tarmoqlar orqali ta'lim olishga va o'rgatishga majbur qildi. Buni bevosita E-learning ya'ni elektron ta'lim olish tushunchasi bilan bog'lashimiz mumkin.

E-learning ([ing. E-learning](#) , inglizcha qisqartma . *Electronic Learning*) — axborot — kommunikasion texnologiyalardan foydalanib elektron ta'lim tizimini tashkil qilib, bunda „Aqilli auditoriya“dan foydalanish ko'zda tutiladi. Elektron ta'lim elektron darsliklar, ta'lim xizmatlari va texnologiyalarini o'z ichiga oladi. Darhaqiqat, elektron ta'lim ta'limda kompyuterlardan foydalanish bilan boshlangan. Dastlab, kompyuter yordamida o'qitish an'anaviy keyin esa klassik amaliy mashg'ulotlar bilan almashilindi

Biz elektron ta'limning (e-learning) afzalliklari haqida gapiradigan bo'lsak ular orasida eng muhimlari quyidagilar:

1. **Moslashuvchanlik:** Elektron ta'lim talabalar uchun o'z vaqtida o'qish imkoniyatini yaratadi. Talabalar o'zlari uchun qulay vaqtda, istalgan joyda o'qishlari mumkin.
2. **Geografik chegaralar yo'q:** Elektron ta'lim orqali dunyoning turli burchaklaridagi talabalar bir xil ta'lim materiallariga kirish

imkoniyatiga ega. Bu, ayniqsa, chekka hududlarda yashovchilar uchun foydalidir.

3. **Tezkor va samarali o'qitish:** Elektron ta'limda video darslar, interaktiv mashqlar, testlar va boshqa turli materiallar yordamida o'qish jarayoni yanada samarali va tez bo'lishi mumkin.

4. **Resurslarga oson kirish:** Onlayn kutubxonalar, darsliklar va boshqa ta'lim resurslariga tezda kirish imkoniyati mavjud.

5. **O'quvchilarni motivatsiya qilish:** Interaktiv usullar, gamifikatsiya (o'yinlar orqali ta'lim) va boshqa innovatsion yondoshuvlar talabalarni o'qishga jalb qiladi va ularni yanada motivatsiyalaydi.

6. **Shaxsiylashtirilgan o'qish:** Elektron ta'lim tizimlari talabalar uchun individual o'quv rejalari tuzish imkonini beradi, bu esa har bir talabaning o'z tezligida va o'z ehtiyojlariga mos ravishda ta'lim olishiga yordam beradi.

7. **Tezkor baholash:** Elektron ta'limda avtomatik baholash tizimlari mavjud, bu esa o'qituvchilarga talabalarni tezda baholash va ularning yutuqlarini kuzatish imkonini beradi.

8. **Arzonlik:** An'anaviy ta'limga nisbatan elektron ta'lim ko'pincha arzonroq bo'lishi mumkin, chunki sayohat va boshqa tashkiliy xarajatlar kamayadi.

Shu bilan birga, elektron ta'limda ba'zi cheklovlar ham mavjud, masalan, internet aloqasi yoki texnologiya bilan bog'liq muammolar. Lekin umuman olganda, uning afzalliklari ta'lim jarayonini yanada samarali va qulayroq qiladi. Elektron ta'lim jarayonini multimedia dasturlari orqali tashkil etish ta'limning samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Multimedia dasturlari, masalan, video, animatsiyalar, interaktiv modullar, audio va grafikalar yordamida ta'limni interaktiv, vizual va eshitish orqali qiziqarli

va samarali qilish imkonini beradi. Quyidagi jihatlar orqali multimedia dasturlari elektron ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi:

Ma'lumotni turli formatlarda taqdim etish

Multimedia dasturlari orqali ma'lumot turli formatlarda taqdim etiladi: video darslar, interaktiv simulyatsiyalar, audio materiallar, grafikalar va infografikalar. Bu o'quvchilarning turli o'qish usullariga mos keladi va ularning diqqatini uzoqroq saqlashga yordam beradi. Misol uchun, vizual elementlar (grafikalar, animatsiyalar) orqali murakkab tushunchalar osonroq tushuniladi.

O'quvchilarning faoliyatini rag'batlantirish

Multimedia dasturlari yordamida o'quvchilar interaktiv mashqlarni bajarish, testlarda qatnashish va o'z bilimlarini baholash imkoniyatiga ega bo'lishadi. Bu ularni passiv tomoshabin bo'lishdan ko'ra faol o'quvchi bo'lishga undaydi. Interaktiv elementlar (masalan, "drag-and-drop" faoliyatlari, javob tanlash yoki simulyatsiya o'yinlari) o'quvchilarni faol ishtirok etishga jalb qiladi.

Motivatsiya va qiziqish yaratish

Multimedia vositalari orqali o'qish jarayoni yanada qiziqarli bo'ladi. Animatsiyalar, video kontent, o'yin uslubidagi mashqlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi. O'quvchilar uchun darslar shaxsiylashtirilgan va ijodiy shakllarda taqdim etilishi, ularning qiziqishlarini uyg'otadi. Bu esa, o'z navbatida, o'qish samaradorligini oshiradi.

Qayta o'rganish va mustahkamlash imkoniyatlari

Multimedia dasturlaridan foydalanib, o'quvchilar darslarni qayta tomosha qilish yoki tinglash imkoniyatiga ega. Bu o'z navbatida, ma'lumotni mustahkamlash va yanada chuqurroq o'rganish imkonini yaratadi. O'quvchilar darsni qayta ko'rib chiqqan sari, tushunish darajalari ortadi va o'z-o'zini baholash imkoniyatini ham yaratadi.

Shaxsiylashtirilgan o'qish tajribasi

Multimedia dasturlari o'quvchilarga o'z tezligida va ehtiyojlariga mos ravishda ta'lim olish imkoniyatini yaratadi. Masalan, bir o'quvchi uchun video darslar samarali bo'lsa, boshqa bir talaba uchun esa interaktiv testlar yoki simulyatsiyalar yanada foydali bo'lishi mumkin. Elektron ta'limda shaxsiylashtirilgan yondashuv orqali o'quvchilar o'ziga mos o'quv materiallarini tanlashadi.

Avtomatik baholash va tahlil qilish

Multimedia dasturlari orqali o'quvchilar o'z bilimlarini avtomatik tarzda baholash imkoniga ega bo'lishadi. Testlar, viktorinalar va boshqa interaktiv mashqlar yordamida o'quvchilar darhol javoblar oladi. Bu o'qituvchilarga o'quvchilarning yutuqlari va zaif tomonlarini tezda aniqlash imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, o'qituvchi darsni yanada samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni tezda oladi.

Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish

Multimedia dasturlari o'quvchilarga amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishda yordam beradi. Masalan, simulyatsiyalar yordamida o'quvchilar haqiqiy hayotdagi vaziyatlarni boshdan kechirishlari mumkin. Bu metodlar nazariy bilimlarni amaliy tajriba bilan uyg'unlashtirib, o'quvchilarni yanada o'zlashtirilgan bilimga ega bo'lishlariga yordam beradi.

Turli o'quvchilarga moslashuvchan yondashuv

Multimedia dasturlari orqali ta'limda turli o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash mumkin. Masalan, vizual materiallarga bog'liq o'quvchilarga ko'proq grafikalar yoki animatsiyalar taklif qilinsa, eshitish orqali o'rganishning samarali bo'lishini afzal ko'rganlarga audio materiallar va tinglash darslari taklif qilinishi mumkin. Bu ta'limni yanada shaxsiylashtirish va turli ehtiyojlarga moslash imkonini beradi.

Xatoliklardan o'rganish

Multimedia dasturlari yordamida o'quvchilar o'z xatolarini tezda ko'rib chiqishlari va ular ustida ishlashlari mumkin. Masalan, interaktiv mashqlarda o'quvchi noto'g'ri javob bersa, tizim unga to'g'ri javobni va tushuntirishni taqdim etishi mumkin. Bu o'quvchilarning o'z xatolaridan o'rganish va yanada samarali o'qishlariga yordam beradi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak multimedia dasturlari yordamida elektron ta'lim jarayonini tashkil etish o'quvchilarga qiziqarli, interaktiv va shaxsiylashtirilgan ta'lim imkoniyatini yaratadi. Bu metodlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, o'rgatish jarayonini samarali qiladi va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. O'qituvchilar uchun esa, multimedia dasturlari orqali o'quvchilarning bilimini baholash va o'qish jarayonini optimallashtirish osonlashadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **Ally, M., & Tsinakos, A. (2023).** *Learning and Teaching with Technology: The Evolving Role of Multimedia in Education*. Springer.
2. **Garrison, D. R., & Anderson, T. (2023).** *E-learning in the 21st Century: A Framework for Research and Practice* (4th ed.). Routledge.
3. **Mayer, R. E., & Moreno, R. (2023).** *Cognitive Theory of Multimedia Learning: An Updated Review*. Cambridge University Press.
4. **Pillay, H., & Dhunpath, R. (2023).** *Digital Learning: The Role of Multimedia and Virtual Environments in Education*. Springer.
5. **Hodges, C. B., & Moore, S. (2023).** *The Impact of Multimedia Learning in Online Education*. Taylor & Francis.